

Ngày soạn:

Ngày dạy:

Bài 3:**LỜI NÓI VẦN CỦA NGƯỜI Ê ĐÊ VÀ NGƯỜI M'NÔNG**

(Thời lượng: 3 tiết)

I. MỤC TIÊU.**1. Về năng lực.**

- Trình bày được đặc điểm cơ bản của lời nói vần.
- Nêu được ý nghĩa, giá trị của lời nói vần trong đời sống sinh hoạt cộng đồng của các dân tộc ở Đắk Lắk
- Sưu tầm được lời nói vần của một số dân tộc ở Đắk Lắk.

2. Về phẩm chất.

- Học sinh chăm chỉ, tích cực học tập khám phá những nét tiêu biểu trong lịch sử, văn hóa của quê hương Đắk Lắk.
- Biết trân trọng, giữ gìn và phát triển lời nói vần của các dân tộc ở Đắk Lắk.

II. THIẾT BỊ DẠY HỌC VÀ HỌC LIỆU**1. Giáo viên:**

- Tài liệu giáo dục địa phương
- Tư liệu tranh ảnh, video liên quan đến cộng đồng các dân tộc, hình thức biểu diễn của lời nói vần... ở Đắk Lắk.

2. Học sinh

- Chuẩn bị bút dạ
- Bảng nhóm
- Tài liệu giáo dục địa phương.

III. TIẾN TRÌNH DẠY HỌC.**1. HOẠT ĐỘNG XÁC ĐỊNH VẤN ĐỀ/ NHIỆM VỤ HỌC TẬP.****a. Mục tiêu.**

- Tạo sự hứng khởi cho học sinh trước khi vào tiết học
- Học sinh định hướng được nhiệm vụ học tập của mình trong quá trình học tập

b. Tổ chức thực hiện.* **Bước 1:** GV chuyển giao nhiệm vụ học tập* **Bước 2:** Thực hiện nhiệm vụ**Liệt kê các thông tin ở cột K và W theo bảng “KWL” về lời nói vần như sau:**

K (Nêu những điều em đã biết về lời nói vần)	W (Nêu những điều em muốn biết thêm về lời nói vần)	L (Những điều em học được về lời nói vần) (Hoàn thành trong khi học hoặc sau khi học xong bài)
?	?	?

* Bước 3: Báo cáo kết quả

- Đại diện 3 HS nêu những hiểu biết của bản thân
- Các HS khác bổ sung

* Bước 4: Nhận xét, đánh giá kết quả hoạt động

- GV nhận xét, đánh giá việc thực hiện nhiệm vụ, kết quả hoạt động của học sinh
- Từ đó dẫn dắt vào hoạt động hình thành kiến thức mới.

2. HOẠT ĐỘNG HÌNH THÀNH KIẾN THỨC.*** Hoạt động 1: I. KHÁI QUÁT VỀ LỜI NÓI VẦN****a. Mục tiêu.**

- Nêu được khái quát về lời nói vần được thể hiện qua một số đặc điểm cơ bản như: cấu trúc, nội dung, nghệ thuật.

d. Tổ chức thực hiện: (lần lượt đi theo các nội dung sau)

	a. Khái niệm lời nói vần	b.Đặc điểm lời nói vần.
* Bước 1 GV chuyên giao nhiệm vụ	- Gv yêu cầu học sinh làm việc cặp đôi, đọc thông tin tài liệu mục 1 - Trả lời được câu hỏi: <i>Nêu những hiểu biết của em về lời nói vần?</i>	- GV giới thiệu, một số đặc điểm cơ bản của lời nói vần của người Ê đê, M Nông: - Yêu cầu học sinh nghiên cứu tài liệu mục và cho biết: <i>Đặc điểm cơ bản của lời nói vần qua cấu trúc, nội dung, nghệ thuật?</i>
* Bước 2 Thực hiện nhiệm vụ	- Học sinh thảo luận theo cặp đôi, đọc tài liệu và trả lời câu hỏi - Gợi ý Sản phẩm: - Lời nói vần của người Êđê (<i>klei duê</i>) và của người Mnông (<i>nao m'pring</i>) là một thể loại văn học dân gian phổ biến trong văn chương truyền miệng và luật tục của người Êđê, Mnông.	- HS làm việc cá nhân, đọc thông tin và mục em có biết: - Gợi ý sản phẩm: - <i>Về cấu trúc:</i> Những câu chữ trong lời nói vần được nối kết với nhau một cách hợp lí bằng vần điệu (các âm tiết cùng vần hoặc từ có các âm tiết tương đồng). Lời nói vần có cấu trúc và phương thức diễn đạt khá phong phú, có khi là một câu, có khi là một đoạn văn vần, có khi là một khổ văn vần. - <i>Về nội dung:</i> Lời nói vần phản ánh tâm tư, tình cảm của dân tộc Êđê, Mnông. Nội dung của lời nói vần nói về nguồn gốc, lịch sử tộc người; nguồn gốc các dòng họ; phong tục, lễ nghi; kinh nghiệm lao động sản xuất; những quy tắc ứng xử trong cuộc sống cũng như tình cảm gia đình và tình yêu

		đôi lứa. -Về <i>nghệ thuật</i> : Lời nói vần tương ứng với hình thức thành ngữ, tục ngữ, ca dao của người Kinh, là sự hoà trộn giữa ngôn ngữ thơ ca và ngôn ngữ đời thường. Ngôn ngữ của lời nói vần giàu hình ảnh, sử dụng nhiều cách so sánh, ví von, vừa cô đọng, sâu sắc, vừa giản dị, dễ nhớ, dễ lưu truyền.
* Bước 3 <i>Báo cáo</i>	- Đại diện vài cặp lần lượt trả lời câu hỏi -Các cặp khác bổ sung	- Đại diện vài học sinh trình bày trước lớp - Các học sinh khác bổ sung
* Bước 4 <i>Nhận xét, đánh giá</i>	-GV nhận xét, dùng hình ảnh giới thiệu về lời nói vần chốt nội dung chính : => Lời nói vần của người Êđê (klei duê) và của người Mnông (nao m'pring) là một thể loại văn học dân gian phổ biến trong văn chương truyền miệng và luật tục của người Êđê, Mnông.	- GV nhận xét và giới thiệu về đặc điểm của lời nói vần: - Có thể cho HS nhắc lại đặc điểm lời nói vần qua các đặc điểm: - Cuối cùng chốt lại ý chính : => Về cấu trúc, nội dung và nghệ thuật.

*** Hoạt động 2: II/ MỘT SỐ LỜI NÓI VẦN TIÊU BIỂU CỦA NGƯỜI ÊĐÊ VÀ NGƯỜI MNÔNG**

a. Mục tiêu.

- Phân biệt được điểm giống và khác nhau của một số lời nói vần tiêu biểu của người Ê đê và M'Nông.

b. Tổ chức thực hiện.

* Bước 1: GV chuyển giao nhiệm vụ học tập.

- Giáo viên chia 2 nhóm
- Yêu cầu học sinh thực hiện các nhiệm vụ:
- + Đọc tài liệu địa phương, quan sát hình ảnh, tư liệu của GV cung cấp trên máy
- + Trả lời các câu hỏi vào phiếu học tập

	<i>Lời nói vần của người Ê đê</i>	<i>Lời nói vần của người M'Nông</i>
Kinh nghiệm về thời tiết và sản xuất		
Sinh hoạt cộng đồng		
Khuyên răn, giáo dục		
Phong tục, tập quán		

* Bước 2: Học sinh thực hiện nhiệm vụ học tập.

- Học sinh làm việc theo nhóm, đọc thông tin, quan sát hình ảnh
- Hoàn thành phiếu học tập
- Sản phẩm:

	Lời nói văn của người Ê đê	Lời nói văn của người M'Nông
Kinh nghiệm về thời tiết và sản xuất	- Kiến nhỏ tha trứng trời nắng, kiến to tha trứng trời mưa. <i>Hdăm mạc̣ dũ boh adiê không, hdăm mông dũ boh adiê hjan.</i> - Rầy trên núi trồng dưa hấu, rầy gần thác nước trồng mía. <i>Hma ti cữpla mkai, hma ti drai pla kbô.</i>	- Chọn đất khuất để trồng dưa. <i>Joi neh n'hut ma tãm rpung.</i> - Chọn đất bằng để trồng bắp. <i>Joi neh rdung ma tãm mbo</i> - Chọn đất bờ suối để trồng nếp. <i>Rlo hang dak ma tuch mbar.</i>
Sinh hoạt cộng đồng	- Một thân cây không dựng nên mái nhà, Một bó tranh không dựng nên cái chòi, Một trai một gái không làm nên một buôn làng hùng mạnh. <i>Sa bẽ kyô amô duri jing sang, Sa cặp hlang amô duri jing hjiê, Sa mniê sa êkei amô jing sa buôn prông.</i> - Ngọn cỏ chớ vươn cao hơn cây lau, Cọng tranh chớ cao hơn cây sậy, Thú rừng chớ vượt khỏi lùm êjung. <i>Čiêt đăm êgao kơ trang, Hlang đăm êgao kơ mbô, Hlô mông đăm êgao kơ pum êjung.</i>	- Lúc uống phải ngó đến cần. <i>Ngêt nranh yang nanh nong.</i> - Khi ăn cơm phải ngó đến nồi. <i>Sông piang nanhglah.</i> - Lúc cãi nhau nên biết phải quấy. <i>Taamlah tâm janh mê doi.</i> - Ngồi tựa đá làm cỏ tựa cây. <i>Jik rbo dâm, âm rbo lu.</i>
Khuyên răn, giáo dục	- Lời khuyên tốt, điều hay mọi buôn làng phải theo. <i>Klei mô lac jăk siam, brei buôn sang tui hlue.</i> - Chị em họ hàng phải sum họp mới có tình.	- Uống rượu phải xem cần, ăn cơm phải xem nồi Tuốt lúa phải xem gùi, ăn cơm phải xem người. <i>Ngêh uănh tong, sông uănh glah Kăch ba uănh sah, sông piăng</i>

	<i>Hlêi Amai adei nũ thảo kỉnh.</i> - Gửi củi nặng lưng cùng nâng đỡ. <i>Ktrở bưng djuh nũ thảo đru ba</i>	<i>uảnh nuih.</i> - Biết đủ điều con người mới khôn. <i>Ăp ka nau blau kon bu nmuih</i>
Phong tục, tập quán	- Người Êđê gốc sống trên cao, làm nhà theo hướng đông tây. <i>Tar Êđê kơ dlông, yông gũ buôn yũ ngỗ.</i> - Ăn rau bèo không gọi người trẻ Ăn rau môn không mời người già. <i>Bơng mđơk amâo iêo êra</i> <i>Bơ ng êbua amâo truh kơ mduôn.</i>	- Tiếp khách cho đàn hoàng, tiếp bạn bè cho tử tế. <i>Mắt năch an lăng, mắt Jiăng an song.</i> - Đi rừng tay phải cầm dao. Đi suối lưng phải cõng con. Khi ở nhà phải nấu canh ống. <i>Sit bah brê tui tak dینگ rom.</i> <i>Sit bah dak bă kon dینگ rom.</i> <i>Gu tâm bon prung dینگ.</i>

* Bước 3: Báo cáo kết quả hoạt động.

- Đại diện nhóm 1, 3 trình bày kết quả thảo luận
- Đại diện các nhóm khác nhận xét, bổ sung

* Bước 4: Nhận xét, đánh giá

- GV nhận xét kết quả của HS
- Tổ chức cho học sinh thảo luận để phân biệt được một số hình thức cơ bản của lời nói vắn của người Ê đê và người M’Nông:

=> **Rút ra ý chính:**

- **Lời nói vắn của người Ê đê và người M’Nông rất phong phú và đa dạng cả về nội dung và các lĩnh vực thể hiện như: Kinh nghiệm về thời tiết và sản xuất, Sinh hoạt cộng đồng, Khuyến răn giáo dục, Phong tục tập quán...**

*** Hoạt động 3: III/ Ý NGHĨA CỦA LỜI NÓI VẮN**

a. Mục tiêu.

- Trình bày được ý nghĩa lời nói vắn của người Ê đê và người M’Nông.

d. Tổ chức thực hiện.

* Bước 1: GV chuyển giao nhiệm vụ học tập.

- GV yêu cầu học sinh nêu được ý nghĩa lời nói vắn của người Ê đê và người M’Nông?

* Bước 2: Học sinh thực hiện nhiệm vụ học tập

- Học sinh thảo luận theo cặp đôi, hoàn thành nội dung trả lời vào phiếu học tập
- Phân công trình bày

- Sản phẩm:

- Lời nói vắn là sự chắt lọc tinh túy từ những tri thức, kinh nghiệm dân gian và có vị trí rất quan trọng trong đời sống của người Êđê, người Mnông. Trong giao tiếp, người Êđê và người Mnông vẫn thường sử dụng lời nói vắn trong lúc nghỉ ngơi sau giờ làm nương rẫy, khi đi lấy nước, bên chén rượu cần, khi anh em, bạn bè gặp gỡ tâm tình hay

người già răn dạy con cháu. Trong luật tục, những lời nói vần có tính chất thiêng liêng hơn vì được coi như những câu nói của ông bà tổ tiên, của các thần linh để lại cho con cháu, mọi thành viên đều phải tuân theo.

* Bước 3: Báo cáo kết quả hoạt động.

- Đại diện vài cặp học sinh trình bày trước lớp
- Các cặp khác nhận xét, bổ sung

* Bước 4: Nhận xét, đánh giá

- GV nhận xét, đánh giá chung của các nhóm. Kết hợp phân tích, giới thiệu **và chốt ý chính như phần sản phẩm.**

3. HOẠT ĐỘNG LUYỆN TẬP.

a. Mục tiêu.

- Học sinh khắc sâu kiến thức về lời nói vần của người Ê đê và người M'Nông.

b. Tổ chức thực hiện.

* Bước 1: GV chuyển giao nhiệm vụ học tập.

- Yêu cầu học sinh quan sát bài 1 trên máy và hoàn thành việc sắp xếp lo go.
- 1. Cho biết điểm giống nhau về nội dung và hình thức giữa lời nói vần của người Ê đê, M'Nông với thành ngữ, tục ngữ, ca dao của người Kinh.

	Nội dung	Hình thức
Lời nói vần của người Ê đê, M'Nông	?	?
Thành ngữ, tục ngữ, ca dao của người Kinh		

- 2. Những lời nói vần dưới đây là của dân tộc nào? Cho biết ý nghĩa của các lời nói vần đó.

- a. Uống rượu phải xem cần, ăn cơm phải xem nôi.   Tuốt lúa phải xem gùi, ăn cơm phải xem người.
- b. Rẫy trên núi trồng dưa hấu, rẫy gần thác nước trồng mía.

* Bước 2: Học sinh thực hiện nhiệm vụ

- Học sinh thảo luận theo nhóm
- Hoàn thành sản phẩm của nhóm và phân công người trình bày
- **Sản phẩm:**

* Bước 3: Báo cáo kết quả hoạt động.

- Đại diện các nhóm lên trình bày kết quả trước lớp
- Các nhóm khác góp ý, bổ sung

* Bước 4: Nhận xét, đánh giá:

- GV nhận xét, đánh giá chung

5. HOẠT ĐỘNG VẬN DỤNG.

a. Mục tiêu.

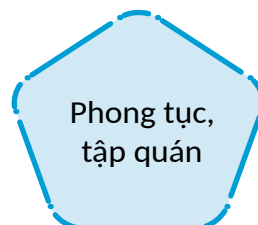
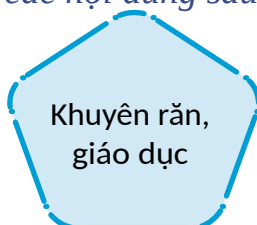
- Học sinh biết vận dụng những kiến thức đã học, kết hợp tìm hiểu trên báo chí, internet để chia sẻ thông tin mình đã biết về lời nói văn của người Ê đê và người M'Nông.

b. Tổ chức thực hiện.

* Bước 1: GV chuyển giao nhiệm vụ học tập (tiết trước)

- Yêu cầu học sinh làm việc cá nhân

1. - *Sưu tầm những lời nói văn/ thành ngữ, tục ngữ, ca dao của dân tộc em hoặc dân tộc khác ở Đắk Lắk có các nội dung sau:*

2. *Đề xuất một số việc nên làm để góp phần giữ gìn, phát triển lời nói văn của các dân tộc ở Đắk Lắk.*

STT	Việc nên làm
1	?
2	?
...	...

* Bước 2: Thực hiện nhiệm vụ học tập (tại nhà)

- Học sinh làm việc cá nhân.- Tìm kiếm thông tin về lời nói văn của người Ê đê và người M'Nông.

- Hoàn thành bài tập

* Dự kiến sản phẩm:

- Các bài thuyết trình của học sinh

* Bước 3: Báo cáo kết quả hoạt động (tại lớp)

- Đại diện vài nhóm lên trình bày nội dung 1

- Nội dung 2, GV lựa chọn bài viết 2 giới thiệu tại lớp

* Bước 4: Nhận xét, đánh giá kết quả .

- Sau mỗi nhóm, cá nhân trình bày, GV cho học sinh nhận xét, bổ sung.

- GV nhận xét, đánh giá việc thực hiện nhiệm vụ và kết quả hoạt động của nhóm, cá nhân.

- Kết thúc tiết học. Hướng dẫn chuẩn bị cho bài học tiếp theo.

=====

